

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

131:2 • 2011

Hållbara kustsamhällen i långtids- perspektiv, Göteborg 3–4 maj och 1–2 november 2010

I kustzonen står människorna mot naturen. Havet välter outtröttligt in mot land, skapar kaos och välstånd på samma gång. Människorna utnyttjar havet till sin egen vinning, för mat, transport och rekreation. Så har det varit i tusentals år, men kustzonen har också förändrats. Användandet av både land och hav i kustzonen för tusen år sedan var något helt annat än vad det är i modern tid. I dag återstår inte mycket av den gamla, barska kustkultur som en gång rådde i till exempel det bohuslänska kustbandet för bara några generationer sedan. Sjöfarten är fortfarande viktig, men fiskeri och stenbrytning är inte längre de huvudsakliga näringarna för människorna. På sommaren blomstrar kusten upp med tusentals badgäster, och på vintern återgår kustsamhällena till dvala.

Detta är dock bara ytliga observationer. Långt djupare går andra förändringar som industrialisering, klimat och miljö. Hur samverkar havsmiljön och klimatförändringar med sjöfart, fiske, handel och urbaniseringen på land? Vad kan vi i dag lära oss av det förgångna och hur kan vi använda det för att skapa hållbara samhällen för framtiden?

Tack vare ett fruktbart samarbete inom det maritimhistoriska och arkeologiska forskarnätverket Triton och stöd från Adlerbertska Forskningsstiftelsen kunde två workshops anordnas vid Göteborgs universitet 2010 för att diskutera just dessa stora frågor. Syftet med seminarierna var att koppla ihop de naturvetenskapliga forskningsämnena oceanografi och maringeologi med maritim arkeologi och historia och på så sätt skapa en plattform för framtida samarbeten. Utfallet var mycket lyckat och det blev en gång för alla bevisat att humaniora och naturvetenskap under inga omständigheter är motsättningar, utan komplement till varandra.

Den första workshopen anordnades i maj 2010 och bar titeln "Säkerhet och anpassning i marina samhällen och kustsamhällen i långtidsperspektiv" medan det andra seminariet gick av stapeln i november under titeln "Klimatförändringar och fiske i kustsamhällen över långa tidsskalor". Med hjälp av särskilt inbjudna framstående, svenska och internationella, forskare kunde flera tydliga frågeställningar belysas där behovet av forskning ur både

humanistiskt/samhällsvetenskapligt och naturvetenskapligt perspektiv är stort. Bland talarna fanns Max Cardinale, Fiskeriverket, Mette Guldborg, Fiskeri- og Søfartsmuseet (Esbjerg), Per Hallén, Göteborgs universitet, Fredrik Charpentier Ljungqvist, Stockholms universitet, Kjell Nordberg, Göteborgs universitet, Jim Overland, Pacific Marine Environmental Laboratory (Seattle), Johan Rönny, Södertörns högskola, och Christer Westerdahl, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (Trondheim).

Historien är inte endimensionell och kan därmed inte förklaras utifrån enbart mänskliga faktorer eller enbart naturliga processer, något som kanske ibland glöms bort. Vi människor söker mönster och enkla förklaringar, men oftast är problematiken integrerad över flera horisonter. Uppkomsten av kustsamhällen och maktcentra kan sällan förklaras endast utifrån ett samhälleligt perspektiv, även om vi ofta skulle vilja det. Den politiska makten har haft mycket att säga till om, men naturen har alltid satt gränser för dess möjligheter. Kustlinjen är dynamisk och förändras sig. Hamnar grundas upp, landhöjning skär av farleder, fiskefångster förändras på grund av både naturliga processer och mänsklig påverkan, miljöförändringar påverkar ekosystemen och stranderosion slukar hela samhällen, bara för att nämna några exempel. I samspel med detta pågår samhällsutvecklingen som leder till etableringar av kustsamhällen men också till deras nedgång och fall. Vikingakolonierna på Grönland är ett tydligt exempel på interaktionen mellan politisk maktkamp, isolation och klimat. I det fallet gick naturen segrande ur striden, inte människorna.

Det naturvetenskapliga perspektivet kan berika den historiska förståelsen för olika fenomen och tvärtom. Tågen över bälten vintern 1658 är ett klassiskt fall där naturvetenskapen kan rama in historien. Att Karl X Gustav gick över isen med sin armé har vi god kännedom om, men den fulla bilden av händelseförloppet får vi inte förrän vi kan svara på hur tjock isen var, hur snabbt isen växte till och var den fanns. Å andra sidan: om vi bara hade kunskapen att vintern 1658 var en svår isvinter vore den inte så mycket värd om det inte samtidigt gick att koppla till dess påverkan på samhället och den historiska utvecklingen.

För en naturvetare sitter historiker och arkeologer på en formidabel skatt där många av klimatförändringarnas gåtor kan ges ett svar. Arkeologiska utgrävningar kan ge en ökad förståelse för hur vårt landskap blev till och historikers genomgångar av officiella dokument kan antagligen ge mycket viktiga bidrag till vår kunskap om hur klimatvariabiliteten egentligen ser ut i ett långtidsperspektiv. Samarbete mellan naturvetare och humanister är därför något som gynnar oss alla.